

KİŞİLİK YARILMASINA UĞRAMADAN HUKUKSAL PRATİK(*)

Av. Muharrem BALCI

Gelecekteki hukuk pratiğimizi hukukun yaygınlaştırılması hedefine yöneltmek için şimdiden bazı hedefler belirlemekte yarar vardır. İnsanlar ve toplumlar hedefledikleri bir dünya ve yaşam biçimi için uğraş verirler. Bu hedef onların aynı zamanda gelecek projelerinin de temelini oluşturur.

Bu gün eksikliğini ziyadesiyle hissettiğimiz hukuk ve onun yansıması olan evrensel adaleti sadece bir ide veya sadece bir sonuç olarak almak bizi eksikliğini hissettiklerimize ulaştırmayacaktır. Aynı şekilde hukuku sadece bir pozitif kurallar bütünü ve adaleti de sadece bir duygu yoğunlaşması olarak aldığımızda da, bu güne kadar gerçekleşen ne ise bu günden sonra da aynı sonuca ulaşılabilecektir.

O halde içinde bulunduğumuz ve hukukun yaygınlaştırılmasını ve adaletin eşit olarak dağıtılmasını isteyenlerce açmazlarından kurtulmaya çalışılan hukuksal kriz ve hukuksal krizin aşılması üzerinde durmak gerekir.

Bu krizi aşabilmek için tecrübi bilgiyi konuşturarak ilk elde yapılabilecekleri sıralayabiliriz:

- Hukuku ve hukuk çalışmalarını yeniden kavramsallaştırmak, yorumlamak ve yaygınlaştırmak;
- Bu kilit sözcükleri teorik zeminlerinden alıp hayatımızın birer parçası, olmazsa olmazları ve öncelikle meslektaşlarımızın, sonra da tüm insanımızın bilgisine ve hayatına sokmak;
- Bu hedefe kariyer kaprislerini tatmin ederek veya hayatı erteleyen bir tembellikle varmak değil, farklı bir tartışma sürecinde, eklemlenerek, katılarak, bütünleşerek, bütünleştirerek ulaşmaya çalışmak;
- Hukukun yaygınlaştırılmasını, temel hak ve özgürlüklere ilişkin topyekun mücadelenin bir parçası olarak görmeden, bir dönüşüm projesinin prototipi olarak algılamadan yapılabilecek bir işin olmadığı, matematiksel sonuçla ilgili tüm öngörülerin ancak böylesi topyekun bir mücadele sürecinden geçebileceğinin farkında olarak başarılacağı bilinciyle yoğunlaşmak.

Bu belirlemelerimizi bir anlamda hukuk adına yapılabilecek çalışmaların ekseni olarak da alabilirsiniz.

Bir başka ifadeyle bu süreç bir sivil toplum mücadelesi olarak da algılanabilir ve adlandırılabilir. Ancak burada parantez içinde muhtemel bir yanlış algılamayı düzeltmemiz gerekir: Bu algımız ve adlandırmamız liberal-sivil toplumcu arka plana dayanan **pasifist** ve **umutsuz tezlerin** odağından kaynaklanmıyor. Aksine, her bir gerçek sivil toplumcunun, sivil inisiyatif aktivistinin ve tabii ki hukukun yaygınlaştırılmasına inanan ve uğraş veren hukukçunun değerine söz verdiği gibi “**özgürlüklerin teminatı olmak**”tan kaynaklanıyor.

* Genç Hukukçular Hukuk Okumaları Grubu’nda 2002 yılında sunulmuştur

Özgürlük, pasifizm çemberini kırma azmi ve çabasıyla donatılmış, özgür ve onurlu insanların dünyasında, şu an ve gelecek için, her yerde, **düşünsel ve eylemsel pratikte** var olabilmekle mümkün.

Geçtiğimiz birkaç yıl, kendinden önceki bazı yıllar gibi ve biraz daha ağır olarak bir çok alanda olduğu gibi hukuk açısından da krizli günler olarak hayatımızda yer aldı. Krizden etkilenemeyenimiz yok gibi. Global anlamda, dünya ölçeğinde krizin en yoğun aşamasını yaşadığımız şu günlerde, krizden az etkilenenlerin içinde bulunduğu genişleme hali krizin devamına davetiye çıkarır gibi.

Bu hali küçük ölçekte, yerel anlamda da gözlemlemek mümkündür. Kutsal devlet mantığının ötesine geçmeden, AHİS kuralları ve AHİM kararları çerçevesinde palyatif düzenlemelerle hukuksal krizi aşma çabaları.

Geleneksel söylemle, **“bu da geçer yahu”** yöntemleriyle krizin atlatılabileceğini sanmak içinse vesikalı aptal olmak gerekiyor.

Hukuksal krizden çıkmak için konunun teorik ve pratik çerçevesini anlamak gerekli. Bunun içindir ki, bundan önceki çalışmalarda teorik ve pratik açılımlarda bulunduk. Ancak burada bizi bekleyen bir tehlike olarak, konunun teorik hukuk geleneğimizin olmamasına ya da 28 Şubat veya Şubat pratiklerine indirgenmesine dikkat çekiyoruz. Konuyu sadece karşıtlarının kötü misal pratiklerine endeksleyen yaklaşımın, taşıdığımız misyona aykırı düşeceğini ve omuzlarımızdaki yükü çamura atmak anlamı taşıyacağını ifade etmek istiyoruz.

Bir bakıma bu metot tercih edildiği için oluşan pasifist salgın, müdahaleci ve etkin yaklaşımlar ortaya koymamıza engel olmuştur. Genellikle kriz dönemlerinin sonrasında teorik atılımlar ve açılımlar yoğunlaşır. Bu yoğunlaşma politik krizle teorik krizin üst üste binmesine ve bunlar arasında bir gerilim yaşanmasına ve krizin katmerleşmesine sebep olur. Krizin yoğunluğunda suspus olmuş **teorisyenler** ve **kaybedecek çok şeyi olanlar**, rehavet ortamı başladığında polemikçi tavırlarıyla önce söylemi kirletirler. Kürsüler bir bakıma insanların politik dans çeşitlerini sergiledikleri alana dönüşür.

Öte yandan, gerekli teorik donanımı toparlayamamış **acemi pratisyenler** de hayata ve çevresine müdahale edecek özveriyi kendilerinde bulamazlar. Halbuki hayat onların müdahil olmaları için önlerine bir çok fırsat sunmaktadır. Buna rağmen donanımsız olmaları yüzünden devasa hale gelmeden yükü sırtlama becerisini gösteremezler. Devasa hale geldiğinde de yükün altında ezilirler veya ezilmemek için kenar gezmeyi tercih ederler.

MEŞHUR MARKA OLMAK VEYA BİR “YENİ OLUŞ”

Sözün burasında kastettiğimizi biraz açalım.

- Geleneğin ve gelenekçiliğin kurşun geçirmez şatolarından, tekkelerinden dünyayı seyretmenin veya,
- Korumasız ve korunmasız sokağa fırlatılmış çıplak bireyler olmanın,

her iki prototipin de hukuku anlama ve anlatabilme, yaygınlaştırabilme çalışmalarında işe yaramadığını ifade etmek istiyoruz.

Türk hukukçuları hukukun katledildiği uzun bir dönemde önemli bir pratiği birlikte yaşadılar. Bu uzun süreci dolu dolu yaşayanlar, hakkın ve halkın yanında olduklarında ve olduklarından meşhur marka statüsüne geçilebildiğini gördüler. Ve yine gördüler ki, meşhur marka da yetmiyor, bir “yeni oluş” gerekli.

Bu yeni oluşun önce ne olmadığını ve olamayacağını belirleyelim.

- Öncelikle, postmodern saplantıları tatmin eden sloganik bir yeni olma değil,
- Mevcudu yok sayan ve yerine ne idüğü belirsiz örgütlenmeler şeklinde ve gelgitlere açık bir yapılanma değil,
- Geleneksel çizgimizin tamamen dışlanması ve inkarı şeklinde de değil.
- Geçmişten bu tarafa yapılan çalışmaların, birikimin ve sonuçlarının inkarı anlamında da değil.

Aksi halde yapıp edilenlerin test edilebileceği bir “somut gerçeklik”ten uzaklaşmış, soyut bir belirsizliğe yelken açılmış olunacaktır.

Bunun yanı sıra klasik yenilenme kavramı da pratiğimizi yeteri kadar dokuyamayacaktır. Bunun için reformlar önermek de bir anlam taşımaz. Zira muarızlarımızın mücadelesi bizim reformlarımızı beklemiyor. Onlar işlerine bakıyor ve bizim de yapacak çok işimiz var. Tren yoluna devam ediyor. Biz yakalamaya çalışırken ara sıra da trenin makinisti değişiyor ve biz geç farkedebiliyoruz.

O halde yaşanan son pratikten de yola çıkarak ve bir çok zeminde gerçekleştirilen hukuk çalışmalarında ortaya konan moral verici bulgulara dayanarak diyebiliriz ki, bu işi bizden yani hukukun yaygınlaştırılmasını dileyenlerden daha iyi yapabilecek kimse yok.

Ülkenin her yanında ve her alanda yapılan diğer sosyal çalışmalarda olduğu gibi; hukukun yaygınlaştırılmasını dileyenler için belki belirlemeler ve sonuçlar söylenebilecektir:

- Artık bu yolda mahcup olarak yola çıkmak ve mahcup olarak devam etmek yok,
- Soyunduğumuz işin ne denli zor ve zahmetli olduğunu biliyoruz. Fakat şunu da biliyoruz ki, dünden bu güne bu çalışmalarımızın temelini atanlar ve bugün bunu devam ettirenler, genç ölenler kervanına katılacaklar.
- Gidişattan memnun olmadığımız kadar, yaptıklarımızdan memnunuz.
- Tarihi çizginin ve misyonun dışına çıkmadık, çıkmayı düşünmüyoruz.
- Akıntıya kapılmıyoruz, sınıksız dallara tutunmaya çalışıyoruz.
- Gündelik hayatla aramızdaki kısa mesafeyi kabullenmiyoruz, sindirmiyoruz.
- Durumu idare etmiyoruz ve taşıdığımız kimlik bize motivasyon ve özveri sağlıyor.
- Aksine tavır alanların kof ahlaki doyumlarına da itibar etmiyoruz.

Şimdi yeni bir çıkış yolu gerekiyor. On yıllardır hukuk adına sadece mutlu bir azınlığın hukukunu öne çıkarana karşı, hukukun ve adaletin her birey ve toplum için gerekli olduğunu savunanlar teorik ve pratik çalışmalarıyla **anahtar** konumuna gelmiştir. Bu konum kendini bir esaslı marka (meşhur marka) hüviyetine getirdiği için bahşedilmiştir. Örneğin, ÇAĞRI

AVUKATLAR GRUBU İstanbul Barosu için olmazsa olmaz ve kesinlikle yönetim denkleminin bilineni haline gelmiştir. X veya Z değil, ÇAĞRI AVUKATLAR GRUBU.

HUKUK VE İKTİDAR MÜCADELESİ

Şimdi bu gelişmenin daha esaslı bir zemine, kaymayan, kavi ve kararlı, donanımlı, katılımlı bir platforma oturması gerekli. Bunun yolu belki çok boyutlu tartışmalardan geçmeyecek. Fakat bugüne kadar yaptığımızdan daha gerçekçi hesaplar ve çalışmalardan geçecek.

Öncelikle HUKUKUN YAYGINLAŞTIRILMASI bizim için ne anlam taşıyor, bunu değerlendirelim. Toplumumuz, tüm insanımızın kimlik ve kişilikleriyle, özverili yaşamlarıyla oluşturduğu bir yapı ve sahip olduğu kültürel birikim, hukuk alanında da önemli bir deneyime ulaşmış durumdadır. Diğer taraftan içinde yaşamının imkânsız hale getirildiği bir cumhuriyetin bireyleri. Ve uzun bir politik sürecin sonucunda yıllardır gerçekleşmeyen tek başına iktidar sonucuna ulaşıyor. Bunun üzerinde durmak gerekir. Bu ise daha çok toplumbilimcilerin görevi.

Fakat dikkat ediniz bu oluşum bir başka sonuç daha doğuruyor. Kendi oy kitlesi dışında potansiyel olarak %35'in dışında bir muhalif kesimi karşısına alıyor. Bunlar içinde Cumhuriyetin bütün imkanlarını tekeline almış bürokrasi ve aristokrat kesim. Yani iktidara ve nimetlerine odaklanmış bir kesim, daha bilinçli ve bilenmiş kıtaları istemeden de olsa bünyesinde barındırıyor.

KAYITSIZLIK VE DERT EDİNME

Hukukçuları ve hukukun yaygınlaştırılmasını isteyenleri bekleyen bir başka tehlikeden de söz etmeliyim: Kayıtsızlık.

Sayısal etkinlik veya etkisizliği gerekçe sayıp gücün sadece gövdeden veya kafa sayısından ibaret olduğu korkusuna kapılarak duyarsızlaşmak. İşte bu bir **“gizli inkar”**dır. Önümüze açılan onurlu uğraşın imkanlarını ve müjdelenen sonuçlarını görmeyip, payımıza düşürülen şeytani oyunun parçasına takılmak. Aptalca oyuncaklarla oyalanmak ve sadece kof ideolojik beslenmelerle iktidarı veya muhalefeti sürdürmek. Görece güç illizyonunun vehmettirdiği iktidar oyunu. Veya sol literatürde **“burjuvazinin ahırına girmek”** olarak tabir edilen **hastalıklı muhaliflik** oyununun kimine gına getiren, kimine de gevış getirten bezginliği, oyalanması. Sonuç, arızî muhalefet gösterileri sonunda karşıtının kurumlarını meşrulaştırmak. Veya iktidar imkanlarının dünyayı dizayn edeceği kuruntusunu içselleştirmek. Her iki duyguyu ve olguyu sağcılaşmak olarak da tanımlayabilirsiniz.

Hukuku insanlık için evrensel değerler ve fitrata uygunluk olarak kabul edenler, **hastalıklı ve belirsiz muhalefet oyunu** oynamayı onurumuza yediremezler. Bizim işimiz özgürlüklere yelken açmak. Kimilerine baş döndürücü güzellik gibi gelen isyana benzer **özgürlük savaşı**. Bu sonuç salt iktidar nimetleri ile de gerçekleşmez. Öyle olsaydı tüm gayri insani güç düzenleri adaletin eşit dağıtıldığı ülkeler olurdu.

Özgürlük, özgürlüklere karşı savaş veren kurulu düzenin kurumlarına **sistemli ve donanımlı muhalefet**. Kimliğimizi saklamadan, eğip bükmeden, kimliğimizle, bilgimizle, deneyimimizle ve hukuk misyonumuzla muhalefet. Biz özgürlüğümüzü gelecekteki belirsiz kazançlarımıza değil, günün konumuna ve konumumuza endeksledik. Makro düzeyde siyasi sistem, mikro düzeyde hukuk kurumları ve yönetimleri bizim üzerimizden politika üreterek kurumlarını ayakta tutmaya çalışıyorlarsa, bu kurumları ayakta tutan şiddeti, haksızlığı, hukuksuzluğu açığa çıkarmak, soluklu tasarımlarımızla özgürlüğü eylemsel boyutuna taşımak da bizim boynumuzun borcu.

Hukukçular, hukukun yaygınlaştırılmasını dileyenler, bu belirlemelerin bilmece olmadığını farkında olmalıdırlar. Yine farkında olmalı ki, muhatap kitle veya muarızlarımız sürü veya aptal değildir. Hepsisi de her şeyin farkındadır. Eksik olan bir şey varsa, kimileri için duyarsızlık, kimileri için de ahlaki düşüklüktür. İzzeti ve onuru Allah'ın ve zayıf da olsa mazlumların yanında değil gücünün yanında aramak nasipsizliği veya daha kötü olmamak uğruna saf değiştirme ahmaklığı.

Aslında hukukun yaygınlaştırılması için uğraş verenler, sadece bu insanlara bir şeyler öğretmek için yola çıkmamalıdır. Onlar kendi onurları için mücadele etmeli ve misyonlarının gereğini yerine getirmeye çalışmalıdırlar. Her şeyi dert etmelidir. İsrail tankları altında ezilen Filistinli çocukları, ABD jetlerinin bombalarıyla can veren Afgan veya Iraklıları, anaları, kardeşleri, işkence altında inleyenleri, F tipi mağdurlarını, AB kapılarına umut bağlayanları, özgürlükleri için zincirlerini parçalamaya çalışanları ve daha bir çok olumsuzlukları dert etmelidir. Amaçları küfrederek rahatlamak değil. Ama dövüşmeden insan kalabilmenin mümkün olmadığını da bilmeli ve acizane bunu anlatmaya çalışmalıdırlar.

FARKLI KESİMLER VE AMAÇLARI

İşte sözün burasında düşüncelerimizi nasıl anlatabileceğimiz üzerinde durmak gerekli. Önce Cumhuriyetin yönetimlerine talip olanları kısaca tahlil edelim:

- Gerek Cumhuriyetçiler gerekse örgütlü sol gruplar yönetim üzerinde etkinlik kurmaya çalışıyor. Birinin amacı, 70 küsur yılı aşkın zamandır elinde tuttuğu iktidarın elleri arasından kaymasını önlemek ve iktidardan alacağı payı yükselterek ötekine hayat hakkı tanımamak;
- Diğerlerinin amacı da ırk temeli dışında tabanı oluşmamış ideolojik yapılanmalarla, sadece tarih ve sosyoloji kitaplarının konusu olabilecek bir hayali gerçekleştirme.

Önemli avantajları ise, mevcut sistemin bu yolda kendilerine yeteri kadar imkân sağlamış bulunması.

Bunun karşısında mevcut sistemin sağcılaştırarak imkan tanıdığı korunaklı geleneksel yapılanmaların hukuk ve hukukun idesi adaletin dağıtımı yönündeki duyarsızlıklarının yanı sıra bir avuç idealistin 10 yılı aşan kısmi örgütlü hukuk mücadelesi.

Diğer yandan sisteme hâkim unsurların,

- Yaşlı ve orta kesime Cumhuriyeti koruma ve kollama görevine ilişkin teminatlar vermesi ile bu kesimde oluşturduğu gelecek garantisi;

- Diğer sol yapılanmaların genç kesimler üzerinde sistemin kurumlarını kullanarak oluşturduğu palyatif mesleki donanım yapılanmaları,

bizlere daha kurumsal bir bakış açısına sahip olmamız gerektiğini öğretmiştir.

O halde amaçlamamız gereken kurumsal yapılanma, bu kurumda olduğu gibi, değişik sivil toplum örgütlenmeleri içinde ve bu kurumların mutfağında hukuk üretim için bir araya gelmemize vesile olan hukuk çalışmalarına yönelik olurken, diğer yandan da yukarıda genel hatları ile ifade etmeye çalıştığımız nihai sonucu hedeflemiş olacaktır. Belki de sürekli biri diğerini tetikleyerek yürüyecektir.

En azından şimdilik sistem karşıtlığı üzerinde yoğunlaştırdığımız toplumsal kimliğimizi korurken, bir başka ifadeyle topyekun mücadelenin önemini unutmaz ve gereğini yaparken, diğer yandan basamak taşlarını ihmal etmememiz gerekiyor. Taşlardan biri de hukuk ve hukuk kurumları.

KİŞİLİK YARILMASINA UĞRAMADAN PİYASADA OLMAK

Hukuk çalışmaları, bizim sürekli piyasa içinde olmamızı gerektiriyor. Özelde Baro ve hukukla ilgili diğer sivil toplum kuruluşları, genelde de hukuk çalışmaları yani tamamını piyasa olarak adlandırdığımız çalışmaların öznesi olmak.

Yaşadığımız tecrübi süreç, bize;

- Matematiksel kavramların ve rakamların arasında hiçleşme ve aşağılanmayı yaşayamayacağımızı,
- Sadece pratik veya sadece teorik düzlemde değil, hukukun ve hukuksal yapılanmaların her alanında olacağımızı,
- Bozuk, yabancılaşmış gayri insani hukuki ve siyasal sistemin hukukçuların, sivil toplum kuruluşları çalışanlarının ve muhatap insanımız üzerindeki etkilerini ve yaratılan yanlısaları silmeye çalışacağımızı,
- Literatürde “**kişilik yarılması**” olarak ifade edilen yanılısama ve parçalanma ve bu patolojilerin sonucunda oluşan **yabancılaşmayı** ortadan kaldıracak çalışmalara imza atacağımızı gösteriyor.

Burada bir farklılığa daha dikkat çekmek istiyorum. Kurumlara hâkim olma çalışmalarını sadece propaganda veya tanıtım düzeyinde algılamak ve buna ilişkin donanımlar üzerinde yoğunlaşmak, konuyu maddi boyutuyla ele alıp, yabancılaşmayı göz ardı etmeye, dolayısıyla bir nevi ikiyüzlülüğe imkan vermek sonucuna götürecektir. Tabii ki, sadece düşünsel üretimin biktırıcı gevezeliğe yol açacağını da unutmamalıyız.

Daha net bir ifadeyle, düşünce – ifade – pratik ve yaşamın (konuya ilişkin zeminlerin, dolayısıyla her tür hukuki zeminin ve kurumun) içinde olmak.

Mutluluğumuz, özgürlüklerin teminatı olduğumuza dair sözümüzden geçiyor. Her birimiz ve topumuz,

- düşünsel ve eylemsel çabalarımızla,

- hukuksal çözümlerimizle,
hukuksal dönüşüme ilişkin sonuca ve nihai amaçlarımıza ilham kaynağı olabiliriz.

DÜŞÜNSEL VE EYLEMSEL SÜREÇ İŞÇİLİĞİ

Kariyer, maddi birikim, yetki gibi tasalardan arınmış bir **süreç işçiliği** öneriyorum. Bu önerim, dikkat ederseniz ve hukuka dair geçmiş bilgileri olanları konuşturursanız tarihi gerçekliği en yüksek derecedeki olgulardan birini işaretliyor.

Tabii ki hemen burada çoğunuzun işaret edeceği ve önemi yadsınamayacak kadar büyük iletişime dair önerileri önemsiyorum. Çağımız iletişim devrimini yaşamaktadır. Sistemin kendini yeniden üretmesinin önemli unsuru olan iletişim, hukukçuların ve hukukun yaygınlaştırılmasını dileyenlerin de gücüne güç katacaktır. Özellikle hukuksal donanım ve her türlü yapılanma için iletişim olmazsa olmazdır.

Teknik anlamdaki tüm önerilerin, konuya ilişkin düşünsel ve eylemsel süreç işçiliğinin kabulüne ve uygulama niyetine bağlı olduğu bir gerçektir. Bu gerçekten hareketle hepimize böylesi onurlu bir çalışma sürecinde başarılar diliyorum.